

УДК: 81' 25 (063)(081)

Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. С.І. Сидоренка. – К.: Аграр Медіа Груп, 2021. – 420 с.

Збірник містить статті учасників XIV Міжнародної науково-практичної конференції з питань теорії та практики перекладу, що відбулась 9-10 квітня 2021 року на кафедрі англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Специальный и художественный перевод: теория, методология, практика: сборник научных трудов / под общей ред. С.И. Сидоренко. – Киев: Аграр Медиа Групп, 2021. – 420 с.

Сборник содержит статьи участников XIV Международной научно-практической конференции по актуальным вопросам теории и практики перевода, которая состоялась 9-10 апреля 2021 года в Национальном авиационном университете (г. Киев, Украина).

General and Specialist Translation / Interpreting: Theory, Methods, Practice: International Conference Papers. – Kyiv: Agrar Media Group, 2021. – 420 p.

The book contains papers contributed by the participants of the 14th International Conference on theory and practice of translation / interpreting held at the National Aviation University (Kyiv, Ukraine) on 9-10 April 2021.

Editorial Board:

Zaal Kikvidze, Doctor of Philological Science, Professor
(Akaki Tsereteli State University, Georgia)

Lada Kolomiyets, Doctor of Philological Science, Professor
(Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine)

Yelena Karapetova, PhD (Philology), Associate Professor
(Minsk State Linguistic University, Belarus)

Jolanta Lubocha-Kruglik, Doctor of Philological Science, Professor
(University of Silesia in Katowice, Poland)

Oksana Malysa, Doctor of Philological Science
(University of Silesia in Katowice, Poland)

Veronika Razumovskaya, PhD (Philology), Associate Professor
(Siberian Federal University, Russian Federation)

Sergiy Sydorenko, PhD (Philology), Associate Professor
(National Aviation University, Ukraine)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (протокол № 3 від 18.03.2021 р.)

ISBN 978-617-646-495-2

© Колектив авторів, 2021
© Національний авіаційний університет, 2021

_of_Poetry #cite_note-htr-1 (date of access: 10.02.2021). **17.** Doolittle H. Oread. *Poem Hunter*. URL: <https://www.poemhunter.com/poem/oread/> (date of access: 13.02.2021). **18.** Oread (poem). *Wikipedia*. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Oread_\(poem\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Oread_(poem)) (date of access: 13.02.2021). **19.** HD или Хильда Дулиттл – поэт-имажин, переводчик, мемуарист. *История и культура*. URL: <https://www.greelane.com/ru/гуманитарные-науки/история-и-культура/hilda-doolittle-biography-3530880/> (дата звернення: 13.02.2021). **20.** Дулиттл Х. Хильда Дулиттл (Х. Д.): Стихотворения. *Сетевая Словесность*. URL: <https://www.netslova.ru/probstein/doolittle.html>. **21.** Лотман Ю.М. О поэтах и поэзии: Анализ поэтического текста. Статьи и исследования. Заметки. Рецензии. Выступления. Санкт-Петербург: Искусство, 1999. 848 с. **22.** E.E. Cummings. *Poetry Foundation*. URL: <https://www.poetryfoundation.org/poets/e-e-cummings> (date of access: 13.02.2021). **23.** E.E. Cummings. *poets.org*. URL: <https://poets.org/poet/e-e-cummings> (date of access: 13.02.2021). **24.** Terblanche J. Cummings' "I(a)": Solitude, Solidarity, Wholeness. *Spring*. 2002. No. 11. P. 52-65. URL: <http://www.jstor.org/stable/43915130> (date of access: 02.02.2021).

Тарас Шмігер
м. Львів, Україна

Перекладацька проблематика часів нацистської окупації України: за матеріалами щоденника «Львівські вісті»

Translations and translation studies in Ukraine during the Nazi occupation have not been investigated thoroughly because it was rather a taboo topic during the Soviet regime. However, cultural life under occupation existed and contributed to general spiritual processes as testified by the daily newspaper 'Lvivski visty' (Lviv, 1941-1944). The strongest and most vivid domain of culture was drama and, thus, theatre translation. It was regularly covered in the form of theatre reviews, where specific translation topics were mentioned without serious debate. More insightful papers came from the domain of translation history, though they were rare and discussed conditions of translating instead of translation quality assessment. Surprisingly, one publication dealt with subtitling, and this is an important fact in the history of Ukrainian AVT. The other topics discussed covered religious translation, translator's professional life and translation criticism.

Keywords: Nazi occupation, "Lvivski visty", Soviet regime, theatre translation, translation history.

Переклади й перекладознавство часу нацистської окупації України не вивчалися у зв'язку з політичною табуваннястю теми. Для

радянського режиму головне табу існувало не через змагання ідеологічних диктатів, а через приховані сторінки власної неприємної історії (насамперед злочини НКВС як спланованої державної політики) та непотрібні національні історії республік СРСР. Саме тому періодика часів німецько-радянської війни не потрапляла в поле зору дослідника. А проте, враховуючи, що культурне життя тривало і в окупації, були своєрідні здобутки, які знаходили відображення у пресі. Крім того, дослідники в окупації потребували місця для публікації власних досліджень, і газети надавали таку можливість. Хай газети мали територіальну обмеженість і вимагали науково-популярного викладу, та все ж вони давали можливість публікуватися. Можливо, вони навіть платили якісь гонорари, а тоді це дуже важливо для науковця, який одержує ще один шанс вижити у час війни.

На відміну від літературних часописів, газети орієнтувалися на дуже масового читача. Тому вони є люстром читацької аудиторії, її розуміння мовних і літературних потреб, художніх і естетичних смаків. Окремим аспектом дослідження перекладознавчої проблематики того часу, на який потрібно зважати, є подання фактів. З одного боку, ідеологічна цензура, а з іншого, не дуже освічена широка публіка визначали такі риси публікацій, які можна увібгати в рубрику «замовчуване та неказане». Отож, сутнісне дослідження перекладацтва та перекладознавства періоду нацистської окупації України ще лише має початися.

«Львівські вісті: Щоденник для Дистрикту Галичини» виходив із 1 серпня 1941 р. до 19 липня 1944 р. Крім повідомлень з театрів воєнних днів (перша сторінка) і побутових оголошень (четверта сторінка), чимало уваги приділялося поточному і духовному життю Львова й України, друкувалися рецензії на книги та вистави, поезія, історичні матеріали та поради з садівництва й рільництва. Подекуди виходив спеціальний літературно-мистецький додаток. На другій сторінці внизу стандартно друкували літературні матеріали або оповідання. Треба визнати, що тогочасні журналісти дбали про естетичний смак своїх читачів. На жаль, чимала кількість криптонімів утруднює належне пошанування авторів, але понадіємось, що криптоніми – не вічні.

Проблематика перекладу зазвичай не є центральною у загальнолітературних дискусіях, і в нашому випадку про переклад говорилося більше як про засіб, аніж як про сам об'єкт. Утім, переклад проступає періодично в рецензіях і в історично-літературних статтях.

Театральне життя було найрозвиненішою формою культурного життя в окупації, якщо судити за обсягом та кількістю театральних рецензій. у Львові, і у Києві репертуар театрів складався не тільки з

творів українських драматургів, але й планувалося включати західно-європейських класиків та сучасних німецьких драматургів (напр., Гаєвський В. Драматичний театр ім. М.К. Садовського // 1941. 6 листоп. С. 3).¹ Мова вистав – українська², попри те, що сеанси були розділені: були вистави тільки для українців, а були – тільки для німців (в оголошеннях про це вказували). Перекладачів не завжди вказано.

Отож, на сцені галицьких театрів (подано головно львівських) українською мовою дивилися такі перекладні драми:

1) «Скупар» Ж.-Б. Мольєра (перекладач – І. Стешенко; «Скупар» Ж. Б. Мольєра / Е.О. // 1941. 30 верес. С. 3; Сливка Р. «Скупар» // 1841. 31 жовт. С. 3.);

2) «Циганський барон» Й. Штравса-сина з лібреттом І. Шніцера (перекладачі – Е. Олесницький і й. Стадник; Циганський барон: Оперета на 3 дії / Мет.//1941. 16 жовт. С. 3; Прем'єра оперети «Циганський барон»: В тернопільському міському театрі ім. Ів. Франка // 1943. 5 січ. С. 3.);

3) «Мадам Батерфляй» (перекладача не вказано; оголошення: «Мадам Батерфляй» / Без підп. // 1941. 3 груд. С. 3.);

4) «Жайворонок» Ф. Легара (перекладач – Й. Стадник; оголошення: Український театр / Без підп. // 1942. 28 січ. С. 3.);

5) «Кармен» Ж. Бізе (перекладач – М. Вороний; Кудрик Б. «Кармен» у Львівському оперному театрі // 1942. 21 берез. С. 3; Ще про «Кармен» в Оперному Театрі у Львові: Рефлексії з успіхів прем'єри «Кармен» / К.Л. // 1942. 27 берез. С. 3.);

6) «Схоплення Сабінянок» Ф. та П. Шентанів (перекладач – Г. Лужницький; Прем'єра у Львівському Театрі / от. // 1942. 28 берез. С. 3.);

7) «Самодури» К. Гольдоні (перекладачі – І. Стешенко й С. Дубровський; Італійська комедія на львівській сцені/ м.р. // 1942. 3 лип. С. 3.);

8) «Тоска» Дж. Пучіні (перекладач – Ю. Шкрумеляк; оголошення: Оперний Театр / Без підп. // 1942. 25 верес. С. 3.);

9) «Ріка» М. Гальбе (перекладач – І. Іваницький; «Ріка» на українській сцені / Л. Н. // 1942. 29 верес. С. 2.);

10) «Аїда» Дж. Верді (перекладача не вказано; Барвінський В. «Аїда» – Дж. Верда на сцені Львівського Оперного Театру // 1942.

¹ Оскільки у цій статті всі посилання є на «Львівські вісті», то після двох косих ліній у бібліографічному описі назву газети опускаємо.

² За цю інформацію дякую проф. Б.М. Козакові. Хоча, ймовірно, деякі вистави йшли двома мовами, як-от «Травіята» Дж. Верді, про яку рецензент пише: «Треба врешті згадати, що «Травіята» іде рівночасно і в німецькій мові, а це для виступаючих у обох виставах і зокрема для хору немала трудність.» (Витвицький В. «Травіята» Дж. Верді на сцені Оперного Театру // 1943. 14/15 січ. С. 5.).

28 жовт. С. 3; Мозер Г. Аїда 21-го жовтня 1942 р.: (Голос з німецьких кол) // 1942. 30 жовт. С. 3; Кудрик Б. «Evviva Verdi!»: Зприводу вистави «Аїди» Львівським Оперним Театром 29-го жовтня ц. р. // 1942. 31 жовт. С. 2);

11) «Циганське кохання» Ф. Легара (перекладача не вказано; «Циганське кохання», Ф. Легара, в новій обсаді в Львівському Оперному Театрі / от // 1942. 1/2 листоп. С. 4.);

12) «Паганіні» Ф. Легара (перекладач – Й. Стадник; «Паганіні»: Прем'єра оперети Легара у Львівському Оперному Театрі / от // 1942. 6/7 груд. С. 5; Львівський Оперний Театр: Паганіні, оперета на 3 дії / П. // 1942. 11 груд. С. 3.);

13) «Скамполо» («Жевчик») Д. Нікодемі (перекладача не вказано; «Скамполо»: Вистава комедії Д. Нікодемія у Літературно-мистецькому Клубі / от // 1942. 29 груд. С. 3.);

14) «Травіята» Дж. Верді (перекладача не вказано¹; Витвицький В. «Травіята» Дж. Верді на сцені Оперного Театру // 1943. 14/15 січ. С. 5.);

15) «Молодість» М. Гальбе (перекладач – Лесь Курбас; Ставничий І. Станиславівський театр на висоті свого завдання: «Молодість» Макса Гальбе на сцені станиславівського театру // 1943. 7/8 лют. С. 4.);

16) «Корневільські дзвони» Л.-Ф. Клервіля й Ш. Габе (перекладача не вказано; «Корневільські дзвони»: Прем'єра Українського Окружного Театру в Коломиї // 1943. 15 верес. С. 3.);

17) «Гамлет» В. Шекспіра (перекладач – М. Рудницький; Перед виставою «Гамлета» / Т. // 1943. 19/20 верес. С. 6; Блавацький в ролі Гамлета: Прапрем'єра Шекспірового «Гамлета» в Львівському Оперному Театрі / бм// 1943. 23 верес. С. 5; «Гамлета» у режисерській майстерні: Розмова з режисером Йосипом Гірняком / бм // 1943. 26/27 верес. С. 4.);

18) «Ревізор» М. Гоголя² (перекладач – М. Рудницький; Ревуцький В. «Ревізор» на сцені Львівського Оперного Театру // 1944. 5/6 берез. С. 3.);

19) «Мірандоліна» К. Гольдоні (перекладача не вказано; «Мірандоліна» Гольдоні / Г. І. // 1944. 11 трав. С. 3.).

¹Можливо, перекладачем «Травіяти» та «Корневільських дзвонів» є М.Т. Рильський (пор.: Смольницька О.О. Доведене авторство українського перекладу опери Берджиха Сметани «Продана наречена» як нове відкриття // Молодий вчений. 2018. № 1(1). С. 172.)

²У підтримку цієї вистави, мабуть, подано статтю В. Гаєвського про цю драму, де теж заторкується проблема перекладу цієї драми для українського глядача (Гаєвський В. «Ревізор» Гоголя) // 1944. 2 берез. С.2; 9 берез. С. 2; 10 берез. С. 2; 23 берез. С. 2; 24 берез. С. 2.).

Як бачимо репертуар досить багатий, а рецензії відображають його розвиток. Цікаво, що на сцені використовували і давніші переклади (напр., Є.Г. Олесницького), і переклади зі Східної України (напр., І.І. Стешенко, яка тоді перебувала в евакуації у Казахстані). Також треба розуміти, що до 1939 р. становище українців у Львові було дуже складне, і тому не думаю, що в Опері були українськомовні вистави в той час. Отож, українізація театру, яка, очевидно, розпочалася після возз'єднання Західної України з УРСР, тривала у театральній сфері далі у час нацистської окупації.

Про повноцінне висвітлення проблем і якості театального перекладу у таких статтях не йдеться. Маємо лише побіжні зауваження й факти. Рецензент «Схоплення Сабінянок» жалкує, що мова перекладу – не бездоганна, і не використано поправок до перекладу, які зробив «один із наших відомих мовознавців». Можливо, йдеться про В.І. Сімовича. З історії української перекладної п'єси довідуємося, що, як твердить Б.П. Кудрик, «Циганський барон» у перекладі Е. Олесницького побутує на українській сцені з 1887 р. (Кудрик Б. «Циганський барон» на галицькій сцені // 1941. 19/20 жовт. С. 4.).

Найбільш очікуваною прем'єрою все-таки була постановка Шекспірового «Гамлета» у перекладі М.І. Рудницького, про що свідчить і кількість статей, і увага до різних аспектів постанови цього шедеву. Нарешті маємо звернення до вагомості самих перекладів. Історичний аспект найбільше заторкнув рецензент «Т.», не обминаючи і якості тексту: «Теж і в українській мові «Гамлет» має кілька перекладів. Відомий загально переклад цієї трагедії Панька Куліша, дальше Михайла Старицького, який приготував переклад для свого театру, але не виставив його. Крім того в останніх роках переклав «Гамлета» С. Гусак. Вийшов теж друком 1941 року в Харкові точний і близький до оригіналу переклад В. Вера. Саме недавно здав до друку «Українському Видавництву» новий переклад «Гамлета» відомий поет і знаменитий перекладач Юрій Бургардт-Клен. Спеціально для Львівського Оперного Театру зладив новий переклад «Гамлета» д-р Михайло Рудницький, стараючись дати найбільш точний і вірний та одночасно загально-зрозумілий і мистецький переклад.» (Перед виставою «Гамлета» / Т. // 1943. 19/20 верес. С. 6). А рецензент «бм» зазначає: «Хоч від появи першого у нас Кулішевого перекладу «Гамлета» в році 1899 ми дістали вже кілька перекладів того, як каже Франко, найгеніяльнішого твору Шекспіра, проте досі ні один український театр не відважився був поставити перед світла своєї рампи цієї хвилюючої Шекспірової трагедії. На нашу думку, одною з причин такого факту було те, що з усіх існуючих досі у нас перекладів

«Гамлета» не було все-таки ні одного такого, що був би пристосований до сценічних умов і вимог, що був би водночас і вірний, і ясно-логічний, і легкий, і під мовним оглядом, коли не зразковий, то принайменше бездоганний, такий, якого текст міг би актор легко і всевладно опанувати і свobodно ним орудувати.» (Блавацький в ролі Гамлета: Прапремієра Шекспірового «Гамлета» в Львівському Оперному Театрі / бм // 1943. 23 верес. С. 5.). Можливо, ці два рецензенти є однією особою, адже «бм» пише: «Про переклад «Гамлета» Михайла Рудницького ми вже кілька днів тому писали в нашому часописі, що це досі найкращий український переклад цієї Шекспірівської перлини. Можемо тепер тільки підкреслити, що він у великій мірі причинився до успіху прапремієри «Гамлета»». Утім, дуже вишукані хваління більше схожі на «золотисті епітети», а не на дійсну оцінку якості перекладу, бо нема жодних доведень висловлених думок.

До речі, знаходимо на сторінках «Львівських вістей» ще одну алюзію на Шекспірові твори, а саме «Отелло, венеційський мавр», в поточному інформаційному повідомленні, яке називається «Мурин зробив своє – мурин може відійти» (Без підп. // 1943. 16 верес. С. 2.). До слова, у перекладі П.О. Куліша ця трагедія називається «Отелло, венецький мурин».

Зацікавлення вічними темами у світовій літературі актуалізувала постановка драми Лесі Українки («Камінний Господар»: Прем'єра драми Лесі Українки у Львівському Театрі / от // 1942. 24/28 груд. С. 4.). Одразу для ширшого представлення подано статтю Є.О. Ненадкевича із широким оглядом побутування сюжету в європейській літературі (Ненадкевич Є. «Камінний Господар»: Українська версія світової теми про дон Жуана в історично-літературній перспективі // 1942. 29 груд. С. 2; 30 груд. С. 2. 31 груд./1943. 1/2 січ. С. 3-4; 3/4 січ. С. 3-4). Оскільки сам автор поневірявся на той час у Росії після репресій, то він не міг надіслати статтю, а тому газета передрукувала у дещо відредагованому та скороченому вигляді його передмову до одного тому з Творів Лесі Українки 1920-х рр. (Леся Українка. Твори. Т. 11: Драми. [Київ]: Книгоспілка, б.р. С. 7-42).

Церковне життя теж потребувало перекладів, про що побіжно писали газети. Українізацію православної церкви на Холмщині проводив І.І. Огієнко. При консисторії засновано «Українське церковне видавництво», яке планувало видати український молитовник для дітей та українські переклади вечірні, утрені та літургії (Відродження церкви на Холмщині / Без підп. // 1941. 14/15 верес. С. 3.). Подібна українізація богослужбових книг відбувалася і на Сході

України, зокрема у Дніпрі (Церковні книги українською мовою / Без підп. // 1942. 26 лют. С. 3.). До висвітлення історії літургійного перекладу варто долучити побіжну згадку – а також факсиміле – про видання перекладених богослужбових книг, що зробив Святополк Фіоль 1491-1492 р. (Колянківський М. 450-ліття першого українського друку: Пам'яті Швайпольта Фіоля // 1941. 11 груд. С. 3.). У ювілейній статті на честь І.І. Огієнка автор виділяє його внесок до біблійного та літургійного перекладу (Замітний ювілей: До 60-річчя народин Преосвященного Іларіона, архієпископа Холмського і Підляського, проф. д-ра Івана Огієнка / В. М. Л. // 1942. 22 січ. С. 2.).

Очікувано, що **історія перекладу** так чи інакше знаходила свій шлях до читача «Львівських вістей». У рецензії (Нова спроба огляду української літератури / В. М. Л. // 1942. 15/16 лют. С. 5.) на книгу М.Л. Гнатишака «Історія української літератури» (Кн. 1. Прага: Вид-во Ю. Тищенко, 1941. 132 с.) знаходимо огляд давнього українського письменства, а оскільки книгу видано в Празі у военний час, то в літературознавстві України її широко не використовували.

Німецька окупація, з одного боку, загострила увагу, а з іншого, просто примушувала більше «цікавитися» німецько-українськими контактами. Дуже ґрунтовний аналіз контактів І.Я. Франка з німецькою літературою подав М.С. Возняк, де осмислив і Франкові переклади, і особливо його критичні статті (Возняк М. До статей Франка про німецьку літературу // 1942. 2 трав. С. 2; 3/4 трав. С. 2; 5 трав. С. 2; 6 трав. С. 2). А в статті про Франковий переспів «Пісні про Нібелунгів» М.С. Возняк подає історію виникнення тексту та публікує початок цього епосу, відзначаючи, що за жанром перекладу цей текст є переспівом (Возняк М. Початок «Пісні про Нібелунгів» у переспіві Франка // 1942. 19 лист. С. 2; 20 лист. С. 2; 21 лист. С. 2.).

М.-Я.К. Соневицький публікує з власною передмовою ще один переспів І.Я. Франка. Цього разу це – уривок з поеми Тита Лукреція Кара «Про природу речей», а саме опис атенської епідемії 430-426 рр. до н.е. (Соневицький М. «Зараза в Атенах» у Франковому переспіві // 1943. 13 січ. С. 2; 14/15 січ. С. 4.). В.В. Дорошенко докладно дослідив історію впливу німецького письменства на українське культурне життя, зокрема й через переклади (Дорошенко В. Зв'язки української літератури з німецькою // 1942. 5/6 лип. С. 2; 7 лип. С. 2; 8 лип. С. 2; 9 лип. С. 2; 10 лип. С. 2; 11 лип. С. 2; 12/13 лип. С. 2.).

У статті про П.А. Грабовського автор згадує про його переклади: «П. Грабовський помер, залишивши свої пісні і переспіви з чужих поетів. Вони прості, щирі – пройняті безмежною любов'ю до всіх пригноблених і покривджених, хвилюють нас ще й сьогодні своєю

життєвою правдою» (Павло Арсенович Грабовський (В роковини смерті) / М. Д. // 1941. 9/10 листоп. С. 5.). Дізнаємося також, що історик і мистецтвознавець М. Голубець опублікував переклади з Г. Гавптмана («Затоплений дзвін», 1917), Г. Ібсена («Пер Гюнт», 1917), О. Вайлда («Падуанська княжна», 1920) ([Лужницький Г.] Непоправний романтик / Л. Нигрицький // 1941. 18 груд. С. 5.). Короткі відомості з історії перекладу знаходимо і щодо таких словесників, як Д.Ю. Загул (Янівський В. Символіст із Буковини: Дмитро Загул // 1942. 13 верес. С. 4.), М.О. Драй-Хмара (Михайло Драй-Хмара: Український письменник – замучений у большевицькій каторзі / Без підп. // 1942. 25/26 жовт. С. 4), С.Ф. Паньківський (Северин Паньківський // 1943. 12 січ. С. 3.), М.К. Зеров (Про поетичну спадщину Миколи Зерова: (З приводу видання: М. Зеров: «Камена», поезії, УВ, 1943 р.) / В. Ч-о // 1943. 18/19 квіт. С. 5.), В.І. Сімович (Свеніцький І. Василь Сімович: Доповідь // 1944. 25 берез. С. 2; 26/27 берез. С. 2), С.Я. Гординський (Костюк Г. В шуканні стилю: Поезія Святослава Гординського // 1944. 11 трав. С. 2; 12 трав. С. 2; 13 трав. С. 2.), М.П. Старицький (Лінчевський Г. Клясик української драматургії: До 40-ліття з дня смерті Михайла Старицького // 1944. 4/5 черв. С. 4.)

Журналісти писали також про **представлення української літератури в Європі**. Одне повідомлення інформувало про п'ять публікацій українських авторів італійською мовою, зокрема видання творів Т. Шевченка, Марка Вовчка, М. Коцюбинського та збірку «Українські новели» (Г. Косинки, Марка Черемшини, В. Стефаника, Б. Тенети), а також одне журнальне видання (Італія цікавиться Україною: Нові італійські видання про Україну / Без підп. // 1941. 14/15 верес. С. 3.). Коротко викладено про окремо виданий випуск хорватського журналу, присвячений Україні, що також вміщує переклади творів В. Стефаника (Хорвати України / т // 1942. 1/2 лют. С. 5.).

Грунтовна рецензія вийшла на німецьку збірку українських новелістів (Українські новелі німецькою мовою / Читач // 1942. 21 трав. С. 2.). Збірка містила 17 новел 12 авторів, зокрема І. Франка, О. Кобилянської, Б. Лепкого, Г. Косинки, М. Хвильового тощо. Такий підбір авторів дає стимул рецензентові розмислювати над вибором творів для перекладу, над творенням представницького канону однієї літератури в іншій літературі, а також звертає увагу на відповідальність, коли через призму одного твору треба представити головні риси авторової творчості. На жаль, нічого не сказано ні про якість перекладів, ні про саму перекладачку – Марію Мірчук.

Заохочення до пізнання іноземних авторів та літератур теж можемо вважати за «несказаний, але наявний» **стимул до перекладів і міжлітературної комунікації**. Такими є оглядові статті:

1) про японську літературу (Оригінальність японської літератури / М. // 1942. 13 берез. С. 2; Японська поезія / М. // 1942. 14 берез. С. 2; Поетичні конкурси і школи в Японії / о. // 1942. 22 трав. С. 2.);

2) про французьку літературу (Процишин Ж. Французька література перед переоцінкою вартостей // 1942. 8 квіт. С. 4.);

3) про німецьку літературу, зокрема про Г. Гавптмана, де навіть згадано перекладачів його творів (Велигорський І. Гергардт Гавптман: 3 нагоди 80-річчя з дня народження // 1942. 6 черв. С. 2.), Р. Франца (Кудрик Б. Роберт Франц (1815-1892): У п'ятдесяті роковини смерті // 1942. 1 груд. С. 2; 2 груд. С. 2.), а також огляд (Прутський Н. Новини німецької літератури // 1942. 15 груд. С. 2.);

4) про давньогрецьку літературу (Думка М. Три творці грецької трагедії // 1944. 3 трав. С. 4; 4 трав. С. 4; Думка М. Старогрецька комедія і її корифей Арістофан // 1944. 2/3 лип. С. 4.).

До речі, «Львівські вісті» періодично друкували **художні твори**, серед них є і переклади: вірш «Привіт для Львова» Р. Бота (перекладач – от // 1942. 25 квіт. С. 3); оповідання Масао Куме «Історія одного сватання» (перекладача не вказано // 1942. 16 жовт. С. 2; 17 жовт. С. 2; 18/19 жовт. С. 2; 20 жовт. С. 2; 21 жовт. С. 2; 22 жовт. С. 2.). У статтях інколи опубліковано уривки або прозові переклади поезії: «Нічна пісня подорожнього» Й.В. Гете (Копач І. Нова слава української пісні // 1942. 9/10 серп. С. 2), «Полтава» О. Пушкіна (Олексієнко П. Мазепа у світовім мистецтві // 1944. 4/5 черв. С. 3.).

Про **критику перекладу** у газеті такого плану говорити складно.

Рецензій на перекладні видання не так багато, хоча у завдання статті поки що не входило порівняти кількість виданих книг із кількістю прорецензованих. Однак, маємо прорецензоване видання українського перекладу повісти М.В. Гоголя «Тарас Бульба», що вийшло у Празі (Гоголь М. Тарас Бульба: іст. повість. Прага: Вид-во Б. Тищенко, 1941. 178 с.). У статті (Маємо нового «Тараса Бульбу»: (До 100-ліття останньої редакції) / м. // 1942. 12 берез. С. 2.) рецензент звертає увагу, що цей груповий переклад має занадто багато помилок з погляду ортографії й мовного вжитку. Перелічені помилки підтверджують це твердження, але вони нічого не дають для якісної оцінки інформаційного змісту чи культурного контексту, збережених – або ні – у перекладі.

У газеті піднімали питання про потребу університетських підручників, яку можна заповнити перекладеними підручниками й

монографіями, і які може друкувати «Українське наукове видавництво» (Діяльність українських видавництв: Оживлення на культурній ділянці / Без підп. // 1941. 2/3 листоп. С. 4). Загалом на сторінках газети журналісти творили культ книги, і прикладом цьому є дуже глибока думка про роль перекладної книги для бездержавного народу: «Коли подоланому народові іноді замикають уста, книжка несе у світ його пориви та змагань. Вона переходить кордони, стає пропагатором народніх змагань, будить в світі зацікавлення своєю батьківщиною, ба навіть хвилевих ворогів повертає у прихильників» (С. 1; Книжка – у народні маси / К. // 1941. 8 листоп. С. 1-2.).

Суто **мовна проблематика** теж наявна у «Львівських вістях». Не обминули уваги редактори газети іноземних мов як культурної дійсності. Заклик до вивчення іноземних мов ґрунтувався на розумінні, що ці знання несуть користь і особистості, і національній громаді, адже збільшення літературних і наукових перекладів дає змогу народові порівняти свої здобутки із чужими зразками й одержати стимул до духовних змагань із розвиненішими культурами (Вивчаймо чужі мови! // 1942. 25 квіт. С. 1-2.). Цей заклик особливо цінний, якщо врахувати, що один раз подано дуже «оригінальну» транскрипцію англійського виразу, що не має нічого дотичного до оригінальної вимови: «гоме, сціт гоме» (доме, солодкий доме) (Мовчазна відданість: Думки, які варто тепер пригадати: [про Ю. Липу] / М.С. // 1941. 3 верес. С. 2.). Водночас, є цікава стаття із ґрунтовною історичною систематизацією про німецько-українські мовні контакти І. Велигорського (Велигорський І. Німецько-українські мовні взаємини // 1943. 17 лют. С. 2; 18 лют. С. 2; 19 лют. С. 2.). Зате рецензія М. Бараболяка на переклад «Кодексу карного справування», який зробили М. Паше-Озерський, Є. Давидяк і О. Вороняк 1943 р., є уважним мовознавчим розбором українських правничих термінів, де рецензент вдається до таких категорій, як питомість, ужиток і непорозуміння (Бараболяк М. За українську правничу термінологію // 1943. 30 верес. С. 2; 1 жовт. С. 2.).

Зовсім несподіваним є повідомлення про **субтитрування** німецьких фільмів «Шлях до визволення», «Оперета» й «Троянди в Тіролю» українською мовою: «Що важне в цих фільмах для українського глядача, це написи, виконані в чистій літературній мові. Перекладач текстів, видно, людина з літературно-мистецьким хистом, бо навіть тексти пісеньок зладжені так, що не лишають під літературним оглядом нічого до бажання» (Німецькі фільми з українським текстом / н. // 1941. 14/15 верес. С. 6.).

Хоча повага до української мови регулярно декларується зі сторони окупаційної влади. Приміром, на кооперативній нараді «[представник німецької влади] п. Шергольц перепросив присутніх», що не засвоїв ще української мови», а тому його промову перекладали (Кооперативна нарада / Без підп. // 1941. 3 груд. С. 3.).

У «Львівських вістях» можемо знайти навіть одне повідомлення-рекламу на тему **професійного життя перекладачів**. Повідомлялося, що у Львові функціонує бюро «заприсяженого перекладача», законно затверджене ще на основі декрету з австрійських часів 1908 р. і признане за польських часів, яке тепер надає послуги особливо з німецько-українсько-польського перекладу (Бюро перекладів у Львові / тп // 1942. 31 січ. С. 3.).

Як бачимо, суто перекладознавчих статей дуже мало, але враховуючи те, наскільки мало ми знаємо про цей період історії нашої культури й науки, то ця пригорща публікацій є значним доповненням до наших знань.